

Інформаційна довідка
щодо виконання Висновку Європейської Комісії щодо заявки України на
членство в ЄС від 17 червня 2022 року*

Вступ. У Висновку Європейської Комісії від 17 червня 2022 року (далі – Висновок) було оцінено заявку України на основі її спроможності відповідати критеріям, встановленим Європейською Радою в Копенгагені в 1993 році, а також у Мадриді в 1995 році (Копенгагенські критерії). У Висновку також враховані зусилля України щодо виконання нею зобов'язань за Угодою про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони (далі – Угода про асоціацію) та щодо Поглибленої і всеохопної зони вільної торгівлі (далі – ПВЗВТ).

Для України було визначено 7 рекомендацій або пріоритетів, які мають бути виконані для відкриття переговорного процесу:

1) ухвалення та виконання законодавства про процедуру відбору суддів Конституційного Суду України, яке запроваджує попередній відбір суддів на основі оцінки їхньої доброчесності та професійних навичок, згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії;

2) завершення перевірки доброчесності Етичною радою кандидатів у члени Вищої ради правосуддя та проведення відбору кандидатів для створення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України;

3) посилення боротьби з корупцією, зокрема на високому рівні, шляхом активних та ефективних розслідувань, а також забезпечення належної динаміки судових справ та винесених вироків; завершення призначення нового керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури шляхом атестації визначеного переможця конкурсу й проведення процесу відбору та призначення на посаду нового директора Національного антикорупційного бюро України;

4) забезпечення відповідності законодавства щодо боротьби з відмиванням грошей стандартам Групи з розроблення фінансових заходів боротьби з відмивання грошей (FATF) та ухвалення всеосяжного стратегічного плану реформування всього правоохоронного / правозастосовчого сектора як частини ширшого безпекового блоку України;

5) запровадження антиолігархічного закону з метою обмеження надмірного впливу олігархів на економічне, політичне та суспільне життя; це має бути зроблено юридично обґрунтованим чином, з урахуванням майбутнього висновку Венеціанської комісії щодо відповідного законодавства;

6) подолання впливу приватних інтересів шляхом ухвалення закону, що приводить законодавство України у відповідність із директивами ЄС щодо аудіовізуальних медіапослуг та наділяє незалежного регулятора медійної сфери відповідними повноваженнями;

7) завершення реформи правових рамок щодо національних меншин, яка перебуває на етапі підготовки, згідно з рекомендаціями Венеціанської комісії, а також ухвалення механізмів її негайного й ефективного впровадження.

Аналіз виконання 7 рекомендацій у частині законодавчого забезпечення Верховною Радою України наведений у Додатку 1.

Основна частина. Згідно з опублікованою Заявою Комісара ЄС з питань сусідства та розширення Олівера Варгеї за підсумками неформального засідання Ради з загальних питань від 23 червня 2023 року наразі Україна виконала 2 рекомендації з 7¹.

Загалом, що стосується політичних критеріїв, Україна досягла стабільності інститутів, які гарантують демократію, верховенство права, права людини та повагу до національних меншин і їх захист. Що стосується економічних критеріїв, Україна продовжила макроекономічний розвиток, приділяючи увагу стійкості в галузі макроекономічної та фінансової стабільності, з урахуванням російської агресії з лютого 2022 року. Водночас для покращення функціонування ринкової економіки в Україні необхідно продовжувати структурні реформи з метою усунення корупції, зменшення впливу держави та олігархів, зміцнення прав приватної власності та підвищення гнучкості ринку праці. Спроможність держави впоратися з конкурентним тиском у ЄС буде залежати від того, як післявоєнні інвестиції в Україну будуть сплановані та наскільки вони будуть послідовними з метою оновлення її фізичного капіталу, покращення освітніх результатів та стимулювання інновацій.

Однак з огляду на висновки Венеціанської комісії й окремі рекомендації від інших міжнародних організацій та інституцій ЄС варто звернути увагу на потребу в удосконаленні окремих законодавчих актів у названих сферах, зокрема:

Рекомендація 4:

– потребує законодавчого закріплення: механізм перевірки кінцевих бенефіціарних власників (враховуючи взаємодію між суб'єктами перевірки: виконавчою, законодавчою, судовою гілками влади, банківською системою та органами правопорядку; закріплення повноважень кожного); відповідальність за внесення недостовірної / неправдивої інформації про кінцевих бенефіціарних власників, визначення суб'єктів нагляду та контролю у цій сфері;

– потребує внесення законодавчих змін на виконання Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки й оборони України на 2023 – 2027 роки, зокрема щодо: визначення органів правопорядку, розмежування напрямів діяльності, яку здійснюють органи правопорядку та інші державні органи, на основі виключної функціональної спрямованості (окремий закон); підвищення безпекової функції митниці в частині посилення інституційної спроможності митних органів (зміни до Кримінального процесуального кодексу України, Митного кодексу України);

– передбачає реформування Служби безпеки України;

– визначає необхідним модернізацію правових засад оперативно-розшукової діяльності; наділення прокуратури функцією участі у формуванні кримінальної політики та здійсненні моніторингу її реалізації, а також посилення

¹ Press remarks by Neighbourhood and Enlargement Commissioner Olivér Várhelyi, following the informal G. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/STATEMENT_23_3460

координаційної ролі прокуратури щодо органів правопорядку; розширення меж дискреції прокурора в кримінальному провадженні (зміни до Кримінального процесуального кодексу України України);

– передбачає формування незалежної й ефективної системи судово-експертного забезпечення правосуддя загалом і, зокрема, діяльності органів правопорядку та прокуратури; обов'язкового проведення кримінологічної експертизи проектів законів про внесення змін до кримінального, кримінального процесуального та суміжного законодавства України (зміни до Регламенту Верховної Ради України).

Рекомендація 5:

– потребує внесення змін до прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про запобігання загрозам національній безпеці, пов'язаним із надмірним впливом осіб, які мають значну економічну та політичну вагу в суспільному житті (олігархів)» від 23 вересня 2021 року № 1780-IX із метою зупинення його дії та відтермінування на період воєнного стану;

– потребує розробки законодавства щодо встановлення й реалізації ефективної конкурентної політики та змін до законодавства з метою посилення правил фінансування політичних партій і виборчих кампаній та існуючих механізмів контролю за таким фінансуванням.

Рекомендація 7:

– потребує адаптації Концепції Державної цільової національно-культурної програми «Єдність у розмаїтті» на період до 2034 року», схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 травня 2023 року № 429-р, з урахуванням Висновку CDL-AD (2023)021 Венеціанської комісії до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» № 2827-IX від 13.12.2022 р.

Необхідним є здійснення пост-законодавчого контролю за реалізацією антикорупційної стратегії, затвердженої Законом № 2322-IX (*рекомендація 3*), та Закону № 2849-IX (*рекомендація 6*).

Слід звернути увагу, що листом від 5 вересня 2023 року Голова Верховної Ради України Р. О. Стефанчук звернувся до Венеціанської комісії з проханням надати додаткові висновки щодо внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення положень про конкурсний відбір кандидатур на посаду судді Конституційного Суду України (законопроект № 9322 від 25 травня 2023 року) (висновок CDL-AD(2023)022) та Закону «Про внесення змін до Закону України «Про національні меншини (спільноти) України» (висновок CDL-AD(2023)021). За їх результатами наведене вище законодавство може потребувати додаткових змін.

Висновки. Процес вступу до ЄС залишається заснованим на встановлених критеріях та умовах. Це дозволяє будь-якій державі, яка бере участь у цьому процесі, демонструвати поступовий прогрес.

Поступове виконання семи рекомендацій Європейської Комісії свідчить про те, що Україні вдалося просунути в їх імплементації. Незважаючи на триваючу воєнну агресію, інтеграція України до ЄС є важливим каталізатором

модернізації та демократизації держави. Таким чином, в інтересах України повна імплементація рекомендацій Європейської Комісії, оскільки початок переговорів про вступ у підсумку залежатиме від їх успішного виконання.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

**Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.*